

nam electio, per simoniam celebrata, pronuntiat nulla: deinde in cap. si alius 59. de Elect. ubi nequidem Episcopus dispensare potest, ut, qui simoniace per ignorantiam est electus ad Prælatum, illam de novo possit.

233 acquirere: rursus in cap. quicumque 1. l. 9. §. 5. cap. ex infirmatione 26. cap. sicut tuis 33. §. quamvis de Simon. supponitur, beneficium esse obligatum ad beneficium dimitendum, quamprimum illius affectuionem, per alios
236 simoniace procuratam, intellexerit: denique in cit. cap. nobis similis electio dicitur reprobanda, non quod valuerit, sed quod improba & nulla fuerit. Ex quibus omnibus recte conficitur, electionem ipsò Jure invalidari, quando pecunia pro electo vel proviso ab amicis aut personis aliis ministrata fuit. Ita cum S. Thoma definiunt Covarruv. ubi supra num. 8. Suarez de Simon. cap. 57. n. 35. P. Pirhing ad tit. de Simon. sub n. 103. P. Westner ibid. num. 90. ac novissimè P. Reiffensuel ad cit. tit. num. 136.

237 Excipitur duplex casus, quò vel in odium electi, ne cum effectu possit eligi, quidpiam ab inimicis datum; aut in favorem illius quidquam ab amicis est præsentatum, cum ipsius contradictione & protestatione cap. nobis 27. cap. sicut tuis 33. de Simon. tunc enim sustinetur electio, ne perverforum hominum malitiis, quam innocentum meritis plus indulgeatur.

238 Quamvis & hoc casu, ubi electus quidem contradixit, sed scivit, ab electoribus acceptam esse pecuniam, electio secundum Lessium cap. 35. num. 143. Suarezium d. l. n. 29. Pirhing d. num. 103. stenulla: quia, dum electus consentit in talem electionem simoniæ, ab aliis commissæ, se participem facit, & protestationem, factò contrariam, interponit.

239 Dubitatur II. utrùm, qui beneficium simoniace recepit, teneatur omnes fructus, perceptos & percipiendos, unà cum beneficio restituere?

Resp. ipsum ad restitutionem fructuum beneficiorum (nam industriales probabilis lucratur) certò teneri, quando scienter commisit simoniam, aut illius erat particeps, per

cit. Extravag. cum deservibile 2. Suarez cit. l. num. 25. qui enim bonam fidem & titulum, in quo jus percipiendi fructus beneficiorum radicitur, non habet, injustè fructus percipit, & instar alterius malæ fidei possessoris, ad restitutionem fructuum perceptorum & percipiendorum obligatur. At, quando
240 ignoranter per simoniam aliorum est electus, tamdiu fructus ritè percipit, suosque facit, quamdiu manet in bona fide: quemadmodum alius bonæ fidei possessor tamdiu jus percipiendi fructus obtinet, quamdiu bona fides non resolvitur. Covarruv. cit. p. 2. §. 8. num. 8. Suarez cit. l. num. 36.

Quin etiam, si 241 in pacificâ beneficij possessione cum bona fide per triennium perlexerit, nec fructus, nec beneficium restituere obstringitur, sed regulari Cancellariæ de triennali possessore defenditur. Lessius d. cap. 35. sub num. 140. Suarez d. l. num. 39. P. Friderich ubi supra num. 213. Antonell. de Regim. Eccles. lib. 6. cap. 18. sub num. 6. Et licet eadem regula ingressum simoniacum excipiat; atamen strictè est accipienda de solo ingressu per simoniam, scienter commissam. Reiffensuel ad d. 1. de Simonia num. 278.

Porrò simoniam confidentialiter specialiter 242 puniunt Jura: nam I. Episcopi & alii Prælati superiores interdictionem ingressus in Ecclesiam; alii verò Prælati & Clerici excommunicationem late sententiæ, ac Summo Pontifici reservatam, incurrunt.

II. collatio 243 vel resignatio talis beneficij est nulla, & renuntians efficitur inhabilis ad idem beneficium, iteratò consequendum. III. indu- 244 citur privatio omnium beneficiorum, hætenus possessorum, & inhabilitas ad alia, posthac possidenda.

IV. statuitur refer- 245 vatio beneficiorum, per confidentiam simoniacam occupatorum, & fructus percepti Apostolicæ Cameræ applicantur. Ita Pius IV. & Pius V. in suis Bullis. Pirhing ad tit. de Simon. à num. 112. Layman Theol. Moral. lib. 4. tract. 10. cap. ult. à num. 75. Antonellus de Regim. Ecclesiasticæ. d. lib. 6. cap. 18. num. 19.

§. II.

Utrùm in qualibet Simonia specie, supra recensita poena incurrantur?

246 Dico I. Simonia mentalis, quamvis inducat reatum conscientie, poenæ tamen in foro externo non subjacet. Est receptissima sententia, in cap. sicut tuis 33. inf. cap. tuas nos 34. cap. ult. de Simon. clarissimè desita; non idèò, quòd Ecclesia non possit, sed quòd nolit, peccatum internum in foro externo punire.

247 Dico II. Ob simoniam purè conventionalem seu incompletam (nisi confidentialis sit) enumeratæ poenæ non incurrantur. Ita communis Theologorum & Juristarum opinio, de qua Suarez de Simon. cap. 55. num. 11. Covarruv. in reg. peccatorum cit. p. 2. §. 8. num. 7. Lessius cit. cap. 35. num. 149. Engel ad tit. de

Simon. num. 34. König ibid. num. 22. Pirhing ibid. num. 153. Antonell. ubi supra num. 5.

Ratio est: quia decreta poenalia, contra simoniacos à SS. Canonibus determinata, passim loquuntur de casu, in quo datio & acceptio occurrit. veluti liquet ex cap. nullus 3. l. 9. 2. cap. audivimus 1. cap. si quis 2. cap. si quis 3. & seq. ead. q. 3. cap. non satis 8. cap. tuas nos 34. de Simon. Extravag. savè 1. & Extravag. cum deservibile 2. eod. inter communi. Ergo loquuntur de simonia, non purè conventionali & incompleta, sed completa.

Dico III. Simonia completa, sed imperfecta, quæ nempe pactum simoniacum tantum ab una parte tuit impletum, & vel datum

spiri-

spirituale, vel receptum temporale, ex multorum sententia, quam novissimè docuit P. Friderich cit. cap. 5. §. 1. n. 204. non minus, quam perfecta & realis, poenis, antehac recensitis, est obnoxia. Atamen ex aliorum, & fortè plurimorum, opinione, tantum simoniæ perfecta & realis, seu ab utraque parte per dationem & acceptionem completa, memoratis poenis coercetur. Ita Less. cit. cap. 35. num. 149. Gutierrez Canon. quest. lib. 1. cap. 9. num. 14. Covarruv. in reg. peccatorum d. p. 2. §. 8. n. 7. Layman cit. cap. ult. n. 68. König d. num. 22. Pirhing d. num. 153. Schamboogen ad tit. de Simon. num. 115. ac novissimè 250 P. Reiffensuel ad cit. tit. num. 239.

Ratio est: quia, tamen si textus non pauci repertiuntur, qui priori sententiæ favent, precipuè in cap. ea que 5. l. q. 3. sunt tamen & alii, qui favent posteriori sententiæ, & mutuam acceptionem & dationem requirunt; præsertim in cit. Extravag. savè 1. & Extravag. cum deservibile 2. ubi dantes & recipientes temporale pro

spirituali jure puniuntur. Ut proinde in re dubia & multum odiosa benigniorem interpretationem facere, & ad poenas, ipsò Jure incurrendas, simoniam realem & perfectam duntaxat adstruere oporteat. Ad tex- 251 tus autem oppositos responderi potest, eos, dum quandoque sub alternatione quoad externum corticem loquuntur, ac datione vel promissione rei temporalis sunt contenti, intelligendos esse vel solum quoad reatum conscientie; vel in sensu conjunctivo; vel etiam in sensu disjunctivo, sic tamen, ut res temporalis, antehac promissa, post rei spiritualis acceptionem, positò etiam intervallo, præstetur: nam si pecuniam quos promittat- 252 electoribus, eamque solvat, posteaquam Prælatum jam affectus est, perfectè utique simoniam imperfectam, & perfectam seu realem, poenisque ordinariis subjectam efficit, ut optimè docent Suarez de Simon. cap. 56. num. 37. & cap. 57. n. 53. & Lessius cit. cap. 35. n. 151. allegantes stylum Curie Romanæ.

§. III.

Utrùm, & cui pretium simoniacum sit restituendum?

253 Dico I. Qui pro collatione vel concessione juris aut rei spiritualis accipit pretium, id ante omnem sententiam tenetur restituere, quando acceptio justitiæ commutativæ repugnat, ut contingit, quando Episcopus v. g. vel Parochus, ex officio ad Sacramentorum administrationem obligatus, pro functionibus Sacramentalibus aliquid tanquam debitum ultra suum stipendium accipit. Lessius d. l. num. 162.

254 Ratio est: partim quia omnis violatio justitiæ commutativæ fundat obligationem restitutionis: partim quia retineri non potest pretium, si nullus retinendi titulus suffragetur: partim quia dispensator alienarum rerum tenetur ad restitutionem, si quid dispensationis nomine, tanquam debitum, acceperit, ut patet in elemosinario Principis, qui, si quidpiam exigat pro elemosyna, pauperibus eroganda, non tantum Principi, sed etiam pauperibus injuriam infert, atque ad restitutionem obligatur.

255 Dico II. Qui pro collatione vel concessione juris aut rei temporalis accipit pretium, id restituere non tenetur, quando acceptio non adversatur justitiæ commutativæ, sicut accidit, quando v. g. aliquis beneficium alteri pro quota pecuniaria resignat. Lessius cit. l. 256 num. 158.

Ratio est: quia, qui justitiam commutativam non violat, onus & obligationem restitutionis, quæ, tanquam proprietates, ex solius justitiæ commutativæ violatione promanat, non sentit. Sed, qui beneficium alteri pro quota pecuniaria resignat, etsi simoniacò piaculo se obstringat, justitiam commutativam non violat: cedit

siquidem aliquod commodum temporale, & facultatem percipiendi fructus, quæ procul dubiò est pretiò æstimabilis. Ergo &c.

Nec refert, quòd ille, qui dominus non est, 257 qualis est beneficiarius, nequeat absque peccato injustitiæ rei dominium in alterum transferre. Enimverò beneficiarius resignans non transfert dominium beneficij in resignatarium, sed, instar usufructuarii, commodum rei beneficiariæ transfert in alterum; si que non peccat contra justitiam, sed contra Religionem.

Dico III. pretium, injustè acceptum, est Ec- 258 clesie, vel (ex consuetudine) piis causis restituendum. Ita Covarruv. d. p. 2. §. 2. n. 6. & 7. Lessius cit. l. n. 171. per textus concludentes in cap. de his 11. & cap. audivimus 41. de Simon.

Hæc tamen restitutio non est 259 Ecclesie faciendâ ante, sed post sententiam Judicis, prout contra citatos Auctores defendunt Sotus, Bannez, & alii, quos allegat & sectatur P. Friderich in question. Canon. de Simon. cap. 5. §. 4. n. 224. Is enim, qui 260 pretium dedit, vi hujus dationis, velut ab Ecclesia reprobatæ, non amittit sed retinet dominium pretij: & quamvis ob delictum mereatur ab Ecclesia hõc dominij privari; non tamen aliter, quam secutâ sententiâ, privatur, uti contingit in aliis privationibus, in poena Delicti statutus.

Si quaeras: anctiam simonia mentalis obli- 261 get ad restitutionem?

Resp. quòd obliget ad restitutionem, si propter violationem justitiæ proveniat ex Jure Naturali & Divino: tunc enim stringit ratio, in num. 254. proposita: secus, si restituti-

tio solum ex Jure Ecclesiastico in poenam sit facienda: tunc quippe verificantur dicta in

§. IV.

Quid possit dispensatio vel consuetudo in materia Simonie?

- 262 Dico I. Poenae, in simoniacos constitutae, tam Pontificia dispensatione, quam consuetudine contraria possunt abrogari. Suarez de Simon. cap. 61. per tot. Sunt enim sanctae à Legibus Ecclesiasticis, quas & dispensatione Pontificia & consuetudine contraria abrogari posse; meridianum est.
- 263 Dico II. Simonia, quae Jure tantum Ecclesiastico fuit interdicta, dispensatione & consuetudine fieri potest licita; veluti patet ex cap. ad Apostolicam 42. de Simon. & ex ratione, primum allata; dummodò consuetudo non inveniatur specialiter esse reprobata, prout casus aliquot per decursum sunt notati. Videatur P. Pirhing ad tit. de Simon. num. 41. & seq.
- 264 Dico III. Simonia, in qua res intrinsece spiritualis pro temporali venditur, nulla dispensatione vel consuetudine licita fieri potest: Jus namque Divinum & Naturale, quod absolute prohibitorium est, dispensationem aut consuetudinem adversam non suffert. P. Pirhing ad tit. cit. n. 42.
- 265 Dico IV. Simonia, in qua res extrinsece spiritualis datur pro re temporali, aliquando per dispensationem Pontificiam coonestari potest: cum enim hujusmodi res sint ab intrinseco temporales, & aliquando per connexionem, à solo Pontifice factam, evadant spirituales, uti contingit in beneficio & jure decimandi: consecranteum est, quòd S. Ponti-

num. 246. Suarez de Simon. cap. 59. num. 47. & seqq. Pirhing ad tit. de Simon. n. 190.

sex rursus connexionem, à se factam, dissolvere, & quod spirituale censetur, gratis concedere; pro eo autem, quod est temporale, pretium recipere valeat: objectum quippe, quod in sensu composito connexionis terminabat prohibitionem Juris Divini & Naturalis, in sensu diviso separationis rei spiritualis à temporali Divinam & Naturalem prohibitionem non amplius terminat. Conferantur P. Suarez de Simon. cap. 24. à n. 23. Fagnan. in cap. nisi essent de Prob. n. 3. Vincent. Petra comment. Apostol. tom. 4. pag. 503. n. 17.

Dico V. Simonia, de qua in priori conclusionem, nulla consuetudine coonestari potest. Consuetudo siquidem contra Jus Divinum & Naturale nullò unquam tempore prevalere potest ex cap. ult. de Consuetud. Nec ve- stigium aliquod extat in Jure, quòd S. Pontifex consuetudini tribuerit virtutem tam magnificam, ut Jus Divinum & Naturale, quod etiam conditionatum, & certis circumstantiis est alligatum, immutare valeat. Quae drat huc declaratio Cardinalium S. Congregat. Concil. apud Vincent. Petra tom. 4. pag. 503. num. 20. cum enim auctoritate S. Pontificis quidam Patronus Catholicus in loco, ab haereticis occupato, illis conferret beneficia pro pretio, quasi desissent esse beneficia. S. Congregat. in Buscod. prebend. 21. Aug. 1667. respondit: simoniam fuisse commissam.

CAPUT II.

De Usura.

Inter Ecclesiastica Delicta secundò loco usuram colloco, vitium SS. Canonibus comprimis exosum & exitiosum: licet, cum speciosum interesse, veluti probè notavit P. Haunold de J. & J. tract. 9. n. 457. nomen illius propemodum sustulerit, in foro fori plerumque sit impunis; acrius tamen castiganda in altero foro, ubi non ex praesumptionibus, sed, inspecta rei veritate, secreta quoque mortalium opera discutuntur.

SECTIO I.

De Natura, Diversitate, & prohibitione Usurae.

SUMMARI A.

1. Usura nomen. 2. Synonymia. 3. Homonymia. 4. & seqq. Est pactio. 7. Quae ultra sortem principalem. 8. Lucri gratia. 9. & seqq. Quidpiam temporale. 11. & seqq. Ex mutuo percipitur. 13. & 14. Alia est mentalis, alia externa. 15. & 16. Alia formalis, alia

alia virtualis. 17. Alia lucratoria, alia compensatoria, alia panitoria. 18. Hic agitur de lucratoria. 19. & seqq. De Jure Civili usura, si moderata sit, est permessa. 21. Non item de Jure Canonico. 22. & seqq. Neque de Jure Divino. 25. Neque de Jure Naturali. 26. & seqq. Inducuntur & evolvuntur varia ar-

gumenta. 37. & seqq. Consuetudo, etiam immemorialis, nequit exercitium usurarum efficere licitum. 41. & seqq. Uti nec Concessio Summi Principis. 47. & seqq. Pro foro externo potest statui determinata quantitas. 51. & seqq. Opponitur & profertur instantia.

§. I.

Quid sit Usura?

1. Usuram ab usu nomen accepisse, quatenus omne, quod ex usu alteri proficit, usura est, ex Cicerone, & aliis scriptoribus advertit Gonzalez in commentar. ad cap. quia in omnibus 3. de Usur. n. 7.
2. In usu Juris alia sibi nomina quandoque vendicant. In l. debitor 82. in pr. ff. de Legat. 2. l. circa legem 66. in princ. ff. ad L. Falcid. intersturius, seu commodum & intervallum medii temporis; in l. Titius 24. ff. de P. V. & Novell. 100. in prefat. redicis; in rubrica & l. nihil interest in pr. & §. 1. ff. de Nautico fenore fenus; in l. ult. §. 2. Cod. de Jure Dot. pensio seu quæstus civilis; in l. frumenti 12. Cod. de Usur. accessio; in communi loquendi more interesse nuncupatur.
3. Accipitur usura vel materialiter pro ipsa videlicet re usuraria; vel formaliter pro actu, quòd constituitur. In priori acceptione definitur usura, quòd sit incrementum, quod ultra principalem sortem percipitur. In posteriori & nobis commodiori acceptione definitur potest, quòd sit pactio, quia ultra principalem sortem lucri gratia quidpiam ex mutuo percipitur.

4. Dixi I. pactio: ut denotare, usuram proprie dictam ex obligatione justitiae, per antecedentem pactioem contracta, laborit: nam obligatio honestatis, & actus liberalitatis, quae aliquis creditor in remunerationem benevolentiae sponte quid exhibet, usurae malitiam non involvit. P. Engel ad tit. de Usur. n. 4.

Nisi hæc ipsa gratitudinis obligatio deducatur in pactum: tunc enim, quod indeterminatè solum & ex honestate debitum erat, fit debitum determinatum ex obligatione justitiae, ac usurariam pravitatem constituit. Hinc propositio, contrarium docens, fuit ab Innocentio XI. in his terminis num. 42. damnata: usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia & gratitudine debitum; sed solum, si exigitur, tanquam ex justitia debitum. Conferatur P. Cardenas in crisi theolog. ad cit. propositionem differt. 25. cap. 6. & relegantur dicta in cap. preced. à n. 173.

7. Dixi II. quae ultra principalem sortem. Per sortem principalem intelligitur summa, seu, ut vulgò dicitur, capitale, quod primitus à cre-

ditore in debitorem ad ipsius usum est translatum. Ut puta: Titius Sempronio 100. florenos dedit mutuos, eò pacto, ut Sempronius præter 100. florenos, post decennium restituendos, quotannis intra decennium restituendos, quatenus intra decennium 5. numeret. Illi 100. sunt capitale, & 5. constituunt usuram: quia ultra sortem & summam principalem percipiuntur.

Dixi III. lucri gratia. Quòd enim non ex mero lucro, sed ex alia causa quidpiam occasione mutui accipitur, usura non committitur arg. cap. plures Clericorum 1. de Usur. & eorum, quae notat ibidem Panormitanus. n. 5. & 6.

Dixi IV. quidpiam. Nec interest, si sine pecunia, vel res alia temporalis, & pretiò aestimabilis cap. si fuerit averis 1. & seqq. XIV. q. 3. Nam si pro mutuo petas à mutuatario, ut remittat tibi debitum pecuniarium, aut actionem injuriarum, quam habet adversus te, non immunis es ab usura. Lessius de J. & J. lib. 2. cap. 23. num. 48. Layman Theol. Moral. lib. 3. tract. 4. cap. 16. num. 2.

Sin autem in compensationem mutui petas aliquid spirituale, orationes, sacrificia, indulgentias &c. & quidem ex pacto tacito vel expresso, non usuram, sed simoniam incurris, per tradita in cap. priori. Layman d. n. 2.

Dixi V. ex mutuo percipitur. Mutuum si quidem infamis illa lerna, ex qua multicolliis hydra, usura; prodit, appellatur: cum enim mutuum sit contractus, suapte naturæ gratuitus, in quo unus tantum obligatur, nempe mutuatarius, ut id ipsum restituat in genere, quod accepit: ideo si quid ultra summam, mutuo datam, exigatur, exigitur aliquid, nullò Jure debitum, & sic iniquum lucrum extorquetur, d. cap. si fuerit averis 1. & seqq. XIV. quasi. 3. Aliud in aliis contractibus v. g. remptione, locatione, permutatione &c. obtinet: ibi namque, cum obligatio reciproca contrahatur, ac utrinque aliquid detur aut fiat, potest equidem injustitia intercedere, quatenus aequalitas inter datum & acceptum non observatur; at usura nequit evenire: quia titulus debendi vel praestandi semper occurrit. Quamquam haud dubiè sub pallio reliquorum contractuum non raro verum mutuum lateat, ut statim patefecer.

§. II.

Quotuplex sit Usura?

13 **U**Sura dividitur I. in mentalem & externam. *Mentalis* est, non quæ intra latebras animi conclusa nullò modò exterius innoscit; sed quæ, citra pactum expressum, lucrum aliquod ultra sortem principalem, ex obligatione præstandum, à mutuante intenditur. Textus notabilis in *cap. consultat. 10.*

14 **de Usur.** *Externa* est, quæ per expressum pactum, directum aut indirectum, aliquid supra capitalem summam prærenditur. *Directum* intercedit, quando vi mutui aliquid immediate petitur. *Indirectum* intervenit, quando mutuans dicit mutuatario: cum probè scias, qualis in his terris consuetudo vigeat, non dubito, quin sortem vacuum mihi non sis restitutus. P. Pirhing ad *d. r. num. 5.*

15 **Dividitur** II. usura in formalem seu apertam; & virtuales seu palliatam. *Formalis & aperta* est, quæ confurgit ex ipso contractu mutui, formaliter & apertè celebratò. *Virtuales seu palliata* est, quæ, spectatà verborum figurà, non ex mutuo prærenditur, sed ex alio contractu, qui reipsà tamen à mutuo non differt. E. g. mercator rem, ceteroquin 100. florenis valentem, ob dilatam solutionem vendit pro 105. florenis, post annum

reddendis. Hæc conventio, si superficiem & verba respicias, est venditio; at, ubi rem ipsam attendis, est palliatum mutuum, dum 100. floreni videntur emptori mutuo dati, eà conditione, ut illos post annum cum auctario 5. florenorum restituat. Layman *cit. l. num. 5.*

Dividitur usura III. à pluribus in lucrativam, compensatoriam, & punitivam. *Lucrativam* vocant, quam hæctenus descripsimus. Aliò vocabulò *mordacem* appellant: quia morsus ejusdem acerbè sub tempore miser sentit debitor, dum arrosas & accisas facultates experitur. *Compensatoriam* nominant, quæ compensat interesse creditoris. *Punitivam* baptizant, quæ non propter lucrum petentium, sed in pœnam morosè non solventium infligitur.

Hanc divisionem & ego recipio, si, ut fieri potest, usuræ materialiter & in bonam partem accipiuntur, quatenus incrementum licitum continent; at si formaliter & in partem finistram, ut fieri solet, præsertim in Jure Canonico, pro iniquo lucro ex ipso mutuo sumantur, non aliam usuræ speciem, quam lucrativam agnosco: nam compensatoriam & punitivam non injustam esse, paulò post inelareciet.

§. III.

Quò Jure prohibita sit Usura?

19 **DE** Jure Civili usuras non esse prohibitas, nisi quantitatem, Legibus determinatam, exceperint, satis compertum habetur. Nam, ut nihil memorem de Legibus antiquioribus, Imperator Justinianus in *l. eos qui* 26. §. 1. *Cod. de Usur.* centesimam usuram, quæ in singulos menses est centesima pars sortis, adeoque per singulos annos facit 12. pro 100. in pecunia trajecticia, propter varietatem pretii & continuum periculum, permittit; Illustribus indulget tertiam centesimam, id est, 4. pro 100; mercatoribus & argentariis bessem centesimam, hoc est, 8. pro 100. concedit; reliquis creditoribus facultatem tribuit, femissem centesimam, seu 6. pro 100. petendi. Brunneum. ad *cit. l. n. 6. & seqq.*

Interim eodem Jure Civili in mutuo & contractibus stricti Juris regulariter non debebantur, nisi per stipulationem promissæ fuissent: ex pacto nudo, si mora non accesserit, ne quidem in contractibus bonæ fidei debebantur, nisi pactum contractui in continenti adjiceretur. *l. Titius 24. ff. de P. V.* quamvis ex hodiernis moribus debeantur etiam ex pacto nudo in contractibus stricti Juris. Stryck in *usu mod. pand. ad tit. de Usur. §. 6.*

20 **De Jure Canonico** ex *105. tit. de Usur. X. in VI. & Clementin.* constat, usuras merè lucrativas sub gravibus pœnis interdicitas esse.

De Jure Divino patet ipsam tum ex *Lege Veteri Deuteron. 23.* ibi: *non faceris fratri tuo*, qui scilicet est ejusdem Religionis; sed *extraneo*, id est Gentilibus, quorum res titulo belli Judæis erant obnoxie; juxta *cap. ult. XII. quæst. 4.* tum ex *Lege nova Luc. 6.* ibi: *mutuum date, nihil inde sperantes*; ubi verba priora, sicuti fundamentaliter explicat P. Engel ad *tit. de Usur. sub n. 9. de mutui datione* proponuntur sub consilio, & posteriora, *nihil inde sperantes*, proponuntur sub præcepto, ut nempe, si quis mutuum det, lucrum exinde vi mutui non speret aut exigat: tum ex *Lege Ecclesiastica*, Divini Juris declaratoriam in *cap. super eo 4. d. r.* ubi dicitur, quòd *utrinque testam. ti pagina crimen usurarum desinitur.*

De Jure Naturali perinde veritas esse usuras, est omnium ferè sententia. Covarruv. *Var. resol. lib. 3. cap. 1.* Less. *de J. & J. d. l. 2. cap. 20. num. 24.* Engel *cit. l. num. 8.* Ratio principalis hæc datur: quia manifesta inæqualitas inter datum & acceptum est Jure Naturali reprobata. Atqui in mutuo usurario manifesta ponitur inæqualitas inter datum & acceptum: siquidem datio 100. florenorum plus non valet, quam 100. floreni; adeoque si pro 100. mutuo concessis recipiantur 105. plus recipitur, quam datum fuerit. Ergo &c.

Neque

26 **Neque** dicas I. mutuante posse aliquid accipere pro usu pecuniæ translato, ac subministratà mutuatorio facultate, datam pecuniam in rem suam convertendi, & patrimonium inde locupletandi.

27 **Contra** enim est I. quia concessus pecuniæ usus est indistinctus à pecunia, mutuo concessa: eò quòd ipsa pecunia non possit esse usui, nisi quis eà per expensionem & elocationem possit abuti; idèdque non possit expendi, vel in usum mutuatarii converti, nisi dominium illius habeat. Sicut ergo pro translatione domini plus exigi non potest, quam ut vicissim dominium ejusdem quantitatis suo tempore mutuanti restitatur: ita nec pro translatione usus plus exigi potest, quam restitutio ipsius quantitatis, mutuo acceptæ.

28 **Contra** est II. quia debitor mutuarius conveniri nequit ad solvendum aliquid pro usu rei propriæ, utpote cum res quælibet suo domino fructificet: sed debitor mutuarius potest dicere, pecuniam, mutuo datam, sibi propriam & suam esse. *l. mutuum 2. §. 2. ff. de R. C.* alioquin licentiam, pecuniam mutuum distrahendi, non haberet. Ergo conveniri nequit ad solvendas usuras propter usum, qui est fructus ipsius proprietatis in pecunia.

29 **Colliges** hinc differentiam inter res, usu unico mox consumptibiles, & res alias, unico usu non consumptibiles: nam res prioris generis totam æstimabilitatem habent pro eo tempore, quòd habiles sunt ad usum actualem, eò quòd usus in abusu consistat: res posterioris generis æstimabilitatem suam habent etiam pro tempore alio, eò quòd semper aptæ sint ad utilitatem aliquam tribuendam.

30 **Neque** dicas II. posse creditorem aliquid petere pro obligatione, quam in se recipit, sortem principalem non statim repetendi, sed expectandi tempus, quòd debitor ad usum intentum sortem applicare valet.

31 **Contra** enim est: quia interea temporis vel evenit occasio, utendi sorte principali, vel

non? Si prius; populi creditor licet sortem repetere, & in casum denegatæ restitutionis ex titulo lucri cessantis aut damni emergentis debitorem ad interesse convenire. Si posteriori; creditor titulum non habet, ex obligationis receptione quidpiam exigendi: nec enim hæc obligatio, cum creditori non imponat onus pretii æstimabile, potest habere specialem æstimabilitatem: quæ causa fuit, quòd Alexander VII. damnaverit propositionem sequentem: *licitum est, mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad certum tempus.*

Neque dicas III. pecuniam numeratam esse pretiosior, quam numerandam; idèdque pro sorte, actu numeratà, posse compensationem usurariam exposci.

Contra siquidem est, quòd hæc ipsa ratio ciniatio ab Innocentio XI. nigro comate proscripta fuerit.

Cujus ratio est: quia, si pecunia numerata foret pretiosior, quam numeranda, id maxime proveniret ex utilitate, quam ex pecunia numerata, tanquam præfenti, quis percipit. Atqui pecunia numerata, seu præfens, non est utilis mutuanti, quamdiu domi manet otiosa, & actu non expenditur in usum, mutuanti specialiter proficuum. Ergo pretiosior dici non potest, quam pecunia numeranda, tanquam futura.

Neque dicas IV. volenti non fieri injuriam; eaque propter mutuatio, qui sponte promittit usuram, injuriam aut injulitiam non inferri. Nam

Contra est, quòd voluntas mutuatarii promittentis usuras, non sit plene libera, sed propter aliquam necessitatem suo modò coacta: quantumvis enim propria voluntate spondeat usuras, spondet tamen inivitus, & in tantum necessitate constructus, quòd sciat, pecunias non aliter sibi credendas, ac si vicissim usuræ promittantur. Quodsi debitor omnino gratis & sponte creditori solvat usuras, creditor est culpæ vacuus ex *num. 4.*

§. IV.

Possitne Usura consuetudine vel concessione Principis reddi licita?

37 **Communi**ssima & verissima sententia concludit, consuetudinem, etiam immemorabilem, efficere non posse, ut usura merè lucrativa reddatur licita. Engel ad *tit. de Usur. num. 10.* Gonzalez ad *cap. super eo 4. d. r. num. ult.* Wiestner *ibid. num. 37.* contra P. Haunold de *J. & J. tr. 9. num. 421.*

38 **Ratio** est: partim quia nulla consuetudo Jus Divinum & Naturale, quòd usuras esse prohibitas antè conclusimus, abrogare potest: partim quia in *Clem. un. de Usur.* statuta, exercitium usurarum admittentia, sub pœna excommunicationis prohibentur: bonò argumentò, consuetudinem quoque reprobata esse.

39 **Dices**: potest communitas juri suo cedere, ac creditoribus, mutuum dantibus, potestatem aliquid supra sortem exigendi con-

cedere. Ergo etiam potest introducere consuetudinem, vi cuius aliquid ultra sortem exigere liceat: sicut enim voluntas expressa, sic etiam voluntas tacita, per consuetudinem demonstrata, ex se habilis est ad efficacem Juris cessionem.

Resp. negandò anteced. nam, ut liquet ex *cit. Clementina*, per statutum communitatis, in quo declaratur expressus ejusdem consensus, nequit usurarum exercitium reddi licitum: quia ex una parte usurarum permissio non tam cedit in bonum, quam detrimentum communitatis; ex altera verò parte communitas nequit introducere modum acquirendi, ipsò Jure Naturali reprobatum: alioquin eodem modò dicere liceret, posse communitatem juri suo cedere, ac efficere, ut liceat in utroque foro impunè furari.

Et

41 Ex eodem fundamento convincitur, usurarum merelucratoriarum exercitium ne quidem auctoritate Summi Principis in foro conscientiae justificari posse. Sic praeter Authores citatos in num. 37. decernit Covarruv. var. resolut. lib. 3. cap. 1. num. 8. Gibalinus de Usur. lib. 1. cap. 7. art. 8. à num. 10. P. Pirhing ad tit. de Usur. num. 16. P. Wiestner ibid. num. 37. Schambogen ibid. num. 24. contra est. Haunoldum & D. Gletle, qui licet in suo tract. de Pañ. cap. 1. §. 1. num. 31. nobiscum senserit; attamen in assert. Juridic. assert. 54. in placitum Haunoldi declinavit. Quod ipsium solidè confirmatur I. ex cit. Clem. ubi Clemens V. in Concilio Viennensi non tantum omnia statuta & decreta, usurarum exercitio faventia, proscribit, sed etiam in sine declarat, illos, qui in tantum errore incidierint, ut, usuras licite posse exerceri, existiment, tanquam haereticos esse puniendos: eaque propter fati indicat, circa usuras non majorem potestatem competere Principibus quam circa materiam haereticos. Confirmatur II. quando ipsemet S. Pontifex non agnoscit ullam dispensationem in usuris, multò minus agnoscere debet Princeps alius & Saecularis: etenim, si ad Jus Divinum, in quo usurarum prohibitio radicitur, respiciamus, majorem utique dispensandi potestatem habet Supremus Christi in terris Vicarius & Divinae Legis interpres, quam aliquis Princeps Politicus, utpote non interpres sed subditus Legis Divinae. At qui S. Pontifex in cap. super eo 4. de Usur. non agnoscit potestatem dispensandi: tum quia, ut loquitur, utriusque testamenti pagina crimen usurarium detestatur: tum quia non magis usurarum exercitium potest facere licitum quam mendacium. Ergo &c.

44 Respondebis ad ultimam paritatem S. Pontificis, illam fortiter enervari cum disparitate, quòd materia mendacii, seu locutio contra mentem, non pendet ab alto Principis dominio; sicut materia usurarum, videlicet lucrum ex mutuo, pendet ab eodem dominio. Sed

45 Contra est: quia neque mendacii neque usurarum materia subiacet alto Principis dominio. Etenim, ut licite quis fructus & lucrum ex re sterilis, sine omnititulo, cum alterius detrimento capiat, nequit efficere; Princeps: imputaret si quidem rerum naturam, atque rem infrugiferam converteret in frugiferam; prout solerter monuit Aristoteles 1. polit. cap. 7. assertens: *maximè prater naturam esse hunc acquirendi modum, ut in favore numerum numerum pariat.* Quod sanè limitato Principis terreni dominio non est concessum.

46 Ais: materiam usurarum esse res & bonacivium, quae Principis eminenti dominio certissime subfunt. Repono: materiam remotam usurarum... esse res & bona civium; materiam verò proximam esse lucrum, supra fortem principalem ex sterili re vi mutui perceptum. Cùm ergo

ex num. 45. hoc lucrum alto Principis dominio subiectum non sit; neque materia proxima erit subiecta.

Dixi superius: *in foro conscientiae.* Nam pro 47 foro externo potest quilibet Princeps Saecularis moderatam quantitate auctoritate publicè determinare, quam quilibet creditor, rem fungibilem mutuo concedens, exigere valet: id enim efflagitat salus & felicitas Reipublicae, quae multum turbatur & inquietatur per frequentes lites & controversias, circa id, quod interest, oriri solitas; dum vix creditorem erit reperire, qui ex carentia pecuniarum non aliquid interesse pretendit. In foro tamen conscientiae non proderit talis concessio, nisi reverà aliquod incommodum aut interesse subfuit, ob rationes & fundamenta, jam allegata. Hòcque modò est intelligendus Recessus Imperii Spira Anno 1600. §. 30. vil num 139. & Ratisbonae 1654 §. 174. ubi ab Imperatoribus legitur approbata consuetudo, ratione cuius etiam timorata conscientiae viri §. pro 100. in mutuo petunt & accipiunt: utitur enim Imperator in Recessu Spirensi notanter his verbis: *der Vermuthung halber / daß der Creditor sein Geld von solcher Zeit anlegen / und zugelassene Weis zum wenigsten von hundert Gulden fünfß wol haben mde; volens significare, plerumque in mutuo praetendi & praesumti aliquid interesse; proindeque ex concessione publicè licere §. pro 100. accipere. Hinc quoque ad forum externum non praesumitur usurarius nec poenas usurariorum incurrit, qui similem quantitatem exigit; verum si (quod rarissimè accidit) hæc praesumptio cesset, ac ille, qui v.g. dat 1000. aureos mutuos, neque damnum aliquid exinde sentiat, neque lucro careat, cessat etiam in foro interno Lex, in praesumptione fundata. Canisus de Usur. cap. 1. num. 9. Engelad cit. tit. n. 10. Wiestner ibid. num. 39.*

Oppones. Potuit Legislator Civilis statuerè, ut rem aliquam, longò tempore possessam, titulo praescriptionis in utroque foro retinere liceat: esto enim Lex Naturalis imperet, ut res aliena restitatur, non tamen imperat in circumstantiis, in quibus ex causa utilitatis publicae possessor per praescriptionem factus est dominus rei alienae. Ergo etiam Legislator Civilis statuere potest, ut liceat in mutuo aliquid supra fortem exigere: esto enim Lex Naturalis prohibeat, aliquid ultra fortem exigere, non tamen prohibet in circumstantiis, in quibus ex causa utilitatis publicae moderata quantitas est constituta.

Resp. I. hunc discursum in mea sententia non stringere: cùm enim admittam, praescriptionem non tantum à Jure Naturae permittam; sed etiam pro statu facte rerum divisionis esse praecipiam; necessum haud est, in praescriptione ad altum Principis dominium confugere, quando superioris Juris auctoritas suffragatur. Vide in Lib. I. tract. de Praescript. cap. 2. à num. 27.

52. Resp. II. triplicem disparitatem inter praescriptionem & usuras intercedere. Prima est, quòd praescriptio antecederet ad concessionem Principis sine peccato inchoetur, utpote quae supponitur bonà fide instructa: cùm tamen usura antecederet ad concessionem Principis sine peccato injustitiae non exerceatur. Potius itaque liceret argumentari, quòd, cùm praescriptio cum malà fide & peccato nequeat approbari à Principe terreno, etiam usurae lucratoriae probari nequeant.

53. Secunda est, quòd in praescriptione tam materia remota quam proxima, possessio scilicet alienae rei, cum bona fide continuata, subfuit eminenti Principis dominio; in usura verò ex num. 46. tantum materia remota, non etiam proxima, seu lucrum ex re sterili eidem dominio subfatur. Tertia est, quòd praescriptio tendat in evidens Reipublicae emolumentum: quia incerta & fluctuanti rerum dominia firmat & confirmat; e contra usura non tendat in emolumentum, sed magis in detrimentum Reipublicae, quatenus illius membra, aere alienò gravata, per usuras

pedetentim totaliter exhauriuntur. Unde Tacitus lib. 6. Annal. cap. 16. Janè, inquit, *vetus urbi sanèbre malum, & seditionum discordiarumque creberrima causa.* Plutarchus quoque de Lucullo veterem ac intolerabilem pestem vocat usuram. D. Ambrosius etiam cap. 10. de Tobia ait, nihil interesse inter fœnus & funus, mortem & fortem.

Queres incidenter: utrum anatocismus, seu usurae usurarum sint permittæ; liceatque creditori, qui debitori credidit 200. florenos cum obligatione 100. florenos in vicem usurarum solvendi, usuras 100. florenorum non solutas noviter in fortem commutare, & rursus quinque florenos pro usura accipere? Resp. anatocismus seu usuras usurarum 6 etiam à Jure Civili reprobatae esse in l. praesles 27. ff. de Re judic. l. placuit 29. ff. l. ut nullo 28. Cod. de Usur. proindeque etiam in casu, quòd aliàs usurae de Jure Civili permittæ sunt, usuras in fortem redigi non posse. Brunnem. ad citat. l. ut nullo num. 2. Struv. exercit. ad Pand. 27. ibi §. 1. Stryck in usu mod. pand. ad tit. de Usur. §. 18.

SECTIO II.

De Objecto & Forma Usurae.

SUMMARI.

57. Adhuc obiectum & forma Usurae. 58. Describitur contractus censualis. 59. Alius est realis. 60. Alius personalis. 61. & seq. Redimibilis vel irredimibilis. 62. & seq. Censualis, ex parte solus venditoris redimibilis, non est usurarius. 63. & seq. Nec etiam de Jure Naturali usurarius est, quando est redimibilis ex parte emptoris. 64. & seq. Licet Jus positivum paulò aliter disposuerit. 70. & seq. Describitur, quòd etiam census personalis de Jure Naturae non sit usurarius. 76. & seq. Respondetur ad rationem contrariam. 79. Attingitur Jus positivum adve sum. 80. & seq. Notatur consuetudo. 82. Agitur de cambio. 83. & seq. Describitur. 85. & seq. Distinguitur, qualis sit contractus. 89. Ofsenditur,

quòd differat à mutuo. 90. & seq. Excusatur ab usura. 94. Explicatur lucrum cessans & damnnum emergens. 95. & seq. Describitur ab usura, quando ob alterius moram aliquid ultra fortem excipitur. 98. & seq. Describitur quoque, quando mora non concurrat. 102. & seq. Usurarium non est, ab periculum amittenda sortis aliquid accipere. 106. & seq. Dilucidatur cap. naviganti 19. de Usur. 109. & seq. Ob moram debitoris Lex statuerè potest avaritiam ultra capitale. 111. & seq. Possunt hoc etiam contrahentes. 113. & seq. Respondetur ad instantiam de pacto legis commissoriae. 115. & seq. In mortibus pietatis non invenitur usura. 119. Nec in olla fortuna. 120. Licet subinde fraudes interveniant.

§. I.

De Contractu Censuali.

57. Obiectum usurae secundum hæc tenus asserat aliud est remòtum, res nimirum & bona temporalia; aliud proximum, videlicet lucrum, ex ejusmodi bonis & rebus vi mutui quaesitum. Forma consistit in pactioe de lucro, vi mutui quaerendò. Examinabimus igitur unam vel alteram actionem, ac conventionem, & disquiremus, utrum lucrum, exinde perceptum aut percipiendum, sit usurarium? Et quia contractus censualis oppidò notus est, de illo incipiendum, &

58. Notandum I. contractum censuale esse conventionem, quà jus percipiendi redditus P. SCHMIEB JURISP. CAN. CIV. TOM. III.

annuos, ex re vel industria personae provenientes, emitur & venditur. Dixi: *ex re vel industria:* etenim Notandum II. censum esse duplicem, reallem & personale. Realis est, qui fundatur in re aliqua frugifera, v.g. fundo, horto, domo &c. velut si Titius à Sempronio emat redditus & proventus, quos ipse quotannis ex horto suo percipere solet & potest. Personalis est, qui radicitur in ipsa persona venditoris, quatenus fructus, ex ipsius industria provenientes, obveniunt emptori. Ubi non habetur respectus ad rem, sive aliqua adis, sive non;

non; tamen si sepius in securitatem debiti fundus aut aliud bonum immobilis nexu hypothecæ obligetur.

61. Norandum III. censum utrumque vel esse redimibilem, puta si venditor & emptor inter se conveniant, ut liceat, soluto pretio seu sorte capitali, vel reddita merce seu pensionibus annuis, à prima venditione recedere; vel irredimibilem, ad eam ut prima venditio per redditionem pretii vel mercis rescindi nequeat.

Quandoque tamen hæc redimibilitas (quam alii jus retrovendendi nominant) tenet se tantum ex parte venditoris; quandoque tantum ex parte emptoris. Ex parte venditoris se tenet, quando is solus facultatem obtinet, reddita sorte ab onere census annui semet redimendi. Ex parte emptoris se tenet, quando is solus potestatem habet, sortem seu pretium, pro annuo censu solutum, repetendi. His notatis,

62. Dico I. Emptio census realis, ex parte solus venditoris redimibilis, est omni iure licitus, & nullò modò usurarius. Ita DD. omnes, qui post luculentas Martini V. & Calixti III. Summorum Pontificum constitutiones & approbationes in Extravag. regimini 1. & 2. de Empt. vendit. inter commun. scripserunt.

63. Ratio est: quia jus percipiendi censum annum realem in effectu nihil aliud est, quam jus usufructus: sicut itaque jus usufructus, tanquam frugiferum & fecundum, emi potest, reservata venditori facultate retrovendendi, & restitutum pretio rem venditam recuperandi: sic etiam census annuus realis cum reservatione talis facultatis emi potest.

64. Dico II. Emptio census realis etiam cum pacto redimendi ex parte emptoris, stando in iure naturali, est licita. Ita Lessius de J. & J. lib. 2. cap. 22. num. 56. Gibalinus de Usur. lib. 4. cap. 6. art. 27. num. 7. Engel ad tit. de

65. Ratio est: tum quia in venditione aliarum rerum potest adijci pactum redimendi ex parte solius emptoris; & nominatim usufructus in re aliena immobili constitui potest eadem conditione, ut non tantum liceat venditori, restitutum pretio, jus fruendi annum redimere, sed etiam has sit emptori, censu fruendi iure, agere ad restitutionem.

66. pretii: tum quia nullum in hoc contractu mutuum, nequidem palliatum, involvitur, dum in mutuo transit periculum rei mutuate in mutuatarium, in censu vero periculum census ad emptorem spectat; insuper lucrum in contractu censuali ex re frugifera, in mutuo econtra ex re sterili proficitur.

67. Dico III. stando in iure naturali. Nam, inspecta Bulla Pii V. quæ incipit, cum onus Apostolica servituti &c. Anno 1568. 14. Calendas Februarii edita; inspecto quoque Recessu Imperii Augusti de Anno 1548. sub tit. von muthetlichen Contracten §. und nachdem 8. pacto redimendi, in favorem emptoris adjecta contractui censuali, tanquam usuraria sunt prohibita; non quidem ex ea ratione, quod ex naturæ rei contingat usuram, ut nonnulli

crediderunt; sed magis ex presumptione, quod propter defectum æqualitatis, ac pretii diminutionem pravitas usuraria non raro talibus pactioibus irrepit.

Cum enim emptor in tali casu pretium seu sortem pro libitu revocare possit, ingens profectò inæqualitas est, si interea temporis lucrum tam notabile occasione venditionis, citra omnem commodum venditoris, percipere velit. Ne igitur iustitiæ trames excedatur, oportet rem ita temperare, ut propter onus singulare, quod recipit venditor, summam capitalem ad nutum emptoris restitueri, majus pretium constituat emptor; vel (quod in idem recidit) minus de merce singulis annis acquirat. Conferantur P. Engel ubi supra & P. Pirhing ad tit. de Usur. num. 84.

Dico III. Emptio census personalis, consideratò iure naturali, & hodiernâ consuetudine, est æquè licita ac realis. Ita Panorm. in cap. in civitate 6. de Usur. num. 7. Covarruv. Var. resolut. lib. 3. cap. 7. num. 5. & 6. Lessius cit. cap. 22. num. 18. Layman Theolog. Moral. lib. 3. tit. 4. cap. 18. num. 8. Engel cit. l. König, cit. Wiestner ad tit. de Usur. num. 72. Ratio est: quia emptio census personalis differt plurimum à mutuo: nam inprimis in mutuo lucrum præcise petitur ex pecunia, tanquam re sterili; in emptione census utilitas, quam experitur emptor seu creditor, ex re frugifera, seu industria venditoris & debitoris, proficitur.

Deinde in mutuo pecunia datur pro pecunia; in censu econtra non tam pecunia pro pecunia, quam potius jus exigendi successivè pensiones annuas, quod ab ipsis pensionibus, quoad singulos annos successivè spectatis, est aliquid distinctum, datur. Ad hæc jus exigendi pensiones annuas penitus extinguitur, si persona, ad pensiones obligata, nequeat amplius ex industria propria lucrum sibi comparare; cum tamen jus petendi usuras ex mutuo non dimittat creditor, etiam si debitor ex operis suis nihil lucrari valeat.

Præterea in censu, ex parte emptoris non redimibili, non potest pretium, venditori numeratum, ipsò dissentiente, ab emptore repeti, sicuti principalem summam repetere potest creditor in mutuo, tamen si mutuatarius dissentiat. Cum itaque discrimen tam multiplex inter mutuum & contractum censuale intercedat, nequis in contractu censuali personali species usuræ reperiri.

Confirmatur. Potest aliquis opifex aut artifex operas suas alteri locare; ita ut lucrum, quod acquiritur ex operis, proficiat conductori, & is locatori congruam mercedem & pensionem constituitere debeat. Ergo etiam potest aliquis operas suas & industriam vendere, ita ut lucrum, ex operis vel industria questum, conducat emptori, isque venditori conveniens pretium reddere teneatur: locatio siquidem & conductio isdem ferè regulis cum emptione venditione consistit. Insist. de Usur. conduct. Sed, qui censum

sum annum personalem vendit, & pro 100 florenis in sortem aut pretium acceptis promittit annuatim s. in effectu suas operas & industriam vendit, ita ut lucrum, ex operis vel industria questum, virtualiter in pecuniis & pensionibus annuis cedat emptori. Ergo &c.

76. Adversum dogma non destituitur suis rationibus & autoribus, quos inter, præter antiquiores, ex Recentioribus recensentur Cardinalis de Lugo de J. & J. disp. 27. n. 25. Haunold de J. & J. tom. 3. tract. 10. num. 306. Fachineus lib. 2. contr. cap. 44. idque & meum assensum antehæc extorserat: sed quia rationes anterioris sententiæ modò vehementius mentem impellunt, illam nunc meam facio.

77. Præcipua vero ratio contrarii dogmatis est, quod in contractu censuali, sicut in mutuo, pecunia nascatur ex pecunia: utpote cum venditor det pecuniam seu annum pensionem pro merce, & emptor det pecuniam seu summam capitalem pro pretio; consequenter in censu personali, sicut in mutuo, committatur usura. Verum à num. 71. jam ostensum est, plurimas mutuum inter & contractum censuale intercedere differentias, inter quas ad rationem oppositam pro responsione assumitur præcipue differentia

prima & secunda, quod in contractu censuali pecunia non nascatur ex pecunia, sicut in mutuo, sed potius ex industria venditoris, tanquam re frugifera, & pretio singulariter æstimabili; quodve pecunia non detur pro pecunia, sed pro jure petendi annum pensionem.

Dixi tamen in num. 70. emptionem census personalis esse licitam, consideratò iure naturali. Nam in constitutione Sanctissimi Pontificis Pii V. jam supra in num. 68. memoratâ, census personalis admodum clarè prohibetur. Vid. P. Reiffenstuel ad tit. de Usuris num. 142.

Dixi ulterius: & hodiernâ consuetudine: cum enim Lessius cit. cap. 22. num. 98. Haunold cit. tract. num. 316. Pirhing ad tit. de Usur. num. 75. Wiestner ibid. num. 81. attestentur, Bullam Pianam in multis provinciis, præsertim Germanicis, in usu non esse; videtur consuetudo censum personalem fecisse licitum. Dissuadet tamen citatus Wiestner censum personalem, maxime redimibilem ex parte emptoris, ob periculum intentionis ac fraudis usurariae, sub pallio censuali facile latentis; prout jam in num. 69. de censu reali, ex parte emptoris redimibili, simile quid animadvertum est.

§. II.

De Contractu Cambiali.

82. Contractus cambialis est perinde frequens in humano commercio, ac contractus censuali: solent enim mercatores aut alii pecunias habere paratas, ut, si quis indigeat, petere valeat pro se vel alio, cum obligatione tamen, ut tantundem restituat, & auctari loco pro quolibet aureo v. g. sextertium vel grossum superaddat.

83. Dividitur cambium in manuale sive minutum, & locale. Prius est, quando pecunia unius materiæ vel formæ commutatur; veluti si nummi argentei pro aureis, aut imperiales vel floreni pro pecuniis minutis dentur. Posterius est, quando pecunia præfens cum absente, non hic sed alibi reddenda, commutatur. Vocatur alias literale, cum per literas plerumque celebrari solet, dum v. g. civis Salisburgensis, pecunias Romam ad suum filium destinaturus; numerat hic mercatori vel alii campiori 100. aureos, eâ lege, ut iste Romam ad suum correspondentem scribat, quatenus camparii filio totidem restituantur.

84. Et hinc etiam in cambio locali ordinariè quatuor personæ solent concurrere: nempe camparius, qui pecunias offert transferendas in alium locum; campior, qui pecunias transferendas suscipit; & duo utriusque correspondentes.

85. Jam, antequam demonstremus, utrum cambium sit usurarium, oportet indagare qualis sit contractus? Lessius de J. & J. cit. lib. 2. cap. 23. n. 4. existimat, cambium ad

contractum emptionis venditionis, in quo pecunia absens, tanquam merces, pro pecunia præfenti, tanquam pretio, comparatur, revocari posse: nec enim pecunia solius pretii vicem sustinet, sed etiam mercis rationem habet; tum ratione materiæ, quæ melior aut deterior est; tum ratione commoditatis in conservando, deferendo, numerando &c. tum ratione distantie localis. Haunold de 86 J. & J. d. tr. 10. n. 369. asserit, cambium esse permutationem pecuniarum eum pecunia: nam & genus cum genere, & species cum specie permutari valet, ut constat ex Lib. l. tr. de Pactis & Contract. cap. 5. n. 49. & seqq. Aliis apud Auctores citatos arbitratum, cambium, saltem locale, esse locationem conductioem operarum, in qua campior, qui pecuniam cambialem rogatus accipit, se obligat, quod in gratiam camparii, qui pecuniam cambialem ad preces subministrat, eandem de loco in locum trajicere velit.

Quæcumque verò capiatur opinio, patulam videtur, cambium à mutuo distinguere: partim quia cambium in sola pecunia; mutuum etiam in aliis rebus fungibilibus consistit: partim quia in cambio pecunia statim cum pecunia commutatur; in mutuo vero quoddam intervallum pro dilatione solutionis indulgetur: partim quia in cambio locali non eadem in eodem loco pecunia, sed diversa in diverso restituitur; quod tamen in mutuo secus est: partim denique quia cambium non abolitur unius pecuniarum traditio, sed reciprocam alterius pecuniarum

cenia traditionem exposcit; mutuuum unius pecuniae traditione, cum obligatione, tantundem suo tempore restituendi, perficitur.

89 Hic itaque supposito, quod cambium in pluribus à mutuo differat, pronò alveo sequela fluit, usuram non esse, quando campfor à campforio non tantum pecunias ejusdem quantitatibus sed etiam auctarium quoddam efflagitat. Et ne palliata videatur usura, probatur inprimis in genere, quod in cambio qualicumque lucrum & auctarium non proveniat ex mutuo, formali aut virtuali. Occurrunt enim tituli alii, videlicet lucris cessantis, quando campfor, monetam v. g. auream aliò delaturus, ubi majori constat valore, lucrum honestum percipere potuisset: item titulus officii, vi cuius tenetur campfor pecunias continuo paratas ad manum habere; quemlibet ad cambium in domum suam admittere; famulos ad hoc necessarios alere &c. item titulus locationis operarum & laboris, quem in numeranda pecunia, maxime si minuta sit, nec non scribendis rationibus, in gratiam campforii debet adhibere.

91 Deinde in cambio manuali plerumque titulus occurrit variarum qualitatium in pecunia cambiali, puta raritatis, puritatis, antiquitatis &c.

in quas specialis hominum affectio cadere consuevit: licet enim æstimatione pecuniae, formaliter spectatae, pertineat ad Principem; materialiter tamen considerata propria æstimabilitatem habet. P. Engel ad tit. de Usur. n. 24. Gibalin. de Usur. lib. 5. cap. 1. art. 2. per 101.

In mutuo locali specialiter attendenda venit translatio pecuniae de loco ad locum, dum campfor à campforio rogatus accipit v. g. Salisburgi 100. aureos, & illos in gratiam ipsius Romam transportat, non quidem physice, sed civiliter & æquivalenter, suscipiendò in se periculum, & faciendò, ut campforius vel alius Romæ totidem consequatur. Sicut ergo nuntius, qui certam mercedem pactus est pro translatione 100. aureorum in certum locum, mercedem iustè repetit, etiam si ad illum locum corporaliter non accesserit, sed amicum in venerit, qui tantundem in eodem loco gratis numeravit: quia per suam industriam tantum præstitit, quantum per realem translationem; sic campfor, quantumvis personaliter pecuniam ad locum delinatum non detulerit, mercedem accipere potest: quia per suam industriam tantum campforio præstitit, quantum reali translatione præstare potuisset. Lessius cit. d. n. 19. Haunold n. 384. Engel d. n. 24. Gibalin. d. cap. 1. art. 4. n. 2.

§. III.

De Damno emergente & lucro cessante.

94 Nil est usitatus, quam ut ratione damni emergentis aut lucris cessantis in mutuo petatur excessus supra capitalem fortem. Est autem *damnum emergens* hic nihil aliud, quam jactura eorum, quæ aliquis jam habebat, ex datione mutui proveniens; quemadmodum si creditor ob carentiam pecuniae, mutuo data, facta tecta conservare non potuerit, indequer unquam domus perferre debuerit. *Lucrum cessans* est incrementum, quod obtineri potuisset, si pecunia mutuo data non fuisset: veluti si creditor occasionem habuisset, cum 1000. aureis mutuatibus lucrandi 50.

95 Ex hoc titulo supra capitalem fortem in mutuo quidpiam exigi posse, quando culpabilis mora debitoris accedit, uniformis ferè sententia defendit cum Lessio de F. & F. lib. 2. cap. 20. n. 80. Haunoldo de F. & F. tract. 9. num. 387. & 393.

Ratio est: quia ex una parte concessum est mutuanti, se indemnem servare; ex altera verò parte mutuatarium incumbit, indemnitatem mutuanti procurare.

Et quamvis contrarium teneat Sotus apud citatum Lessium num. 81. ex ea ratione, quòd, si mutuans damnificationem ex mutuo timeat, illud avertere possit: nihilominus insistendum est sententiæ, jam dudum in praxi receptæ, & dicendum, rationem illam probare nimum, nempe quòd in nullo contractu damnum, ex mora alterius causa-

tum, sic compensandum: cum nullus non contractus ab initio sit liberè voluntatis.

Ex eodem titulo aliquid exigi posse, tametti mutuatarius in mora culpabili non versetur, docent Lessius cit. n. 80. Haunold d. num. 387. Canisus de Usur. cap. 1. num. 17. Ratio quoad damnum emergens est, quòd creditor, independentè à mora debitoris, sibi prospicere possit, ne ex actu gratuito dispendium aliquod patiarur. Quoad lucrum cessans est ratio vix non eadem, quòd nempe creditor, independentè à mora debitoris, sibi consulere possit, ut lucrum honestum, ob mutui dationem interceptum, compensetur.

Accedit, quòd pecunia in æstimatione prudentum majoris cænicatur esse valoris, si vel damnum imminet, vel lucrum honestum inde speretur: potest igitur à creditore, ob damnum emergens aut lucrum cessans pluri æstimari, & præter restitutionem fortis, moderata quantitas in compensationem exigi.

Refertur huc potest titulus societatis tacite: si enim mutuatarius non ex causa sublevandæ necessitatis, sed potius ex intentione utilitatis mutuum à creditore roget, hic licitè pacificus potest, ut debitor non tantum summam mutuo datam, sed etiam partem lucris, ex illius re percepti, restituat. P. Engel ad tit. de Usur. num. 9.

§. IV.

§. IV.

De periculo amittendæ sortis.

102 Non raro creditor mutuans timet periculum amittendæ sortis: idcirco indemnitati suæ consulitur, aliquid pacificur à debitore supra fortem, cujusmodi pactum, si creditor aliunde per fidejussores aut pignora sufficienter cautum non fuerit, usurarium non esse, probabilius tenent Lessius cit. loc. num. 111. Haunold cit. l. num. 339. Engel ad tit. de Usur. num. 14. König ibid. num. 15. 103 Wiestner ibid. num. 31. Ratio est: partim quia non tantum in Jure Civili in l. periculi 5. in pr. & §. 1. & passim ff. de Nautico favore, sed etiam in Jure Canonico in cap. in civitate 6. de Usur. tale pactum ut licitum approbatur, dum in d. cap. ob periculum, quòd res tempore solutionis minus valitura sit, permittitur aliquod augmentum in pactum deduci: 104 partim quia fidejussor, qui non multum differt à mutuate, ratione periculi, quòd fidejubenndò subit, potest aliquid exigere l. hoc ju- 105 dre 9. §. 1. ff. de Donation. partim quia in cæteris quoque contractibus ob susceptum periculum aliquid exposcere concessum est, eò quòd pretiò sit æstimabile, res suas exponere periculo: ut adeò in mutuo, quòd per se tantum ordinatur in utilitatem mutuatarii, sine absurdo contrarium dici nequeat.

106 Gravior tamen obluclari videtur textus in cap. naviganti 19. & ult. de Usur. ubi Gregorius IX. in hæc verba rescribit: *naviganti,*

§. V.

De Mora debitoris.

109 Debitorum sepe nemerò moram in solvendo committunt, si nempe post interpellationem præviam, ab homine seu creditore, vel ab ipso met die, seu lapsu temporis, ad solutionem definiti, factam, non præsent, quæ præstanda sunt per l. nulla 88. ff. de R. J. l. magnam 12. Cod. de Contrab. stipulat. cap. ult. de Loc. cond. Ea propter, ut creditoribus ob moram sit cautum, potest haud dubiè à Lege publica debitoribus imponi pœna, ut, si statuto tempore debitum ex mutuo non solverint, teneantur ob moram creditorum moderatam quantitatem in pœnam restituere. Sylvester in F. usura n. 28. Layman Theol. Mor. lib. 3. tractat. 4. cap. 16. num. 12. Pirhing ad tit. de Usur. num. 51. Wiestner ibid. n. 17.

Quæ etiam ex ratione factum perspiciamus, ut in contractibus bonæ fidei post moram, ab altera parte commissam, inducatur obligatio, præstandi usuras, accessiones seu interesse, & omnem causam seu utilitatem rei, licet desuper nulla præcesserit conventio, ut patet ex l. mora fieri 32. §. 2. l. videamus 38. §. 1. 6. 7. 8. ff. de Usur. & Lib. III. tract. de Pact. & Contract. cap. 1. n. 97.

111 An autem per speciale pactum in mutuo creditor in casum moræ quantitatem mode-

vel enim ad mundinas certam mutuans pecunia quantitatem, eò quòd suscepit in se periculum, recepturus aliquid ultra fortem, usurarius est censendus.

Omissis aliorum responsionibus, quas affert Gonzalez in commentar. ad cit. cap. num. 7. & 8. dupliciter respondeo. Primò, quòd omiſſa fuerit particula non: hancque responsionem non fictam, tortam, aut violentam esse, arguit totus contextus illius cap. siquidem post memoratam decisionem S. Pontifex duos adhuc subjungit casus, eosque excusat ab usura, quando nimirum vel in emptione venditione vel in mutuo periculum subest, ne res tempore solutionis minus valitura sit. Cum igitur hos duos casus cum primo per particulas quoque & etiam conjungat, satis insinuat, eandem in omnibus decisionem procedere. Secundo Resp. textum intelligendum de creditore, qui eò animò constitutus est, quòd alter mutuari non velit, quam sub pacto recepti in se periculi, tantum ut habeat titulum, quò ultra fortem aliquid recipiat. Talis itaque mentalem ad minus usuram admittit, cogendò mutuatarium, ut pactum ineat de periculo, quòd ipiet in se suscipere, vel datis pignoriſſis aut fidejussoribus à creditore avertere voluisset. Lessius cit. l. num. 116. Engel cit. num. 15.

ratam pro pœna reservare possit? Non equidem adeò certum, sed tamen potiori DD. calculò runc permissum est, si pœna non apponatur in fraudem usurarium; II. solutioni terminus non nimum brevis præfigatur; III. mora sit culpabilis & notabilis; IV. pœna sit proportionata moræ, & si credita summam tantum ex parte soluta non fuerit, tantum ex parte debeatur pœna. Panormitan. ad cap. suam 9. de Pan. num. 2. Layman cit. num. 12. Lessius cit. cap. 20. n. 128. Pirhing d. n. 51. & seq. Wiestner d. l. n. 19. & seq. Ratio est: quia pœna conventionalis cæteris quoque contractibus in casum moræ culpabilis adjici potest, ut nempe, quos honestas à violatione vel retardatione promissionis non absterret, formido pœnæ constringat cap. dilecti 4. in fine de Arbitr. l. tractat. 23. ff. de O. & A. l. si pacto 14. Cod. de Pact. Ergo etiam adjici potest contractui mutui in casum, quò debitor ex mora culpabili solutionem non præstiterit per textum bonum in l. pœnam 44. ff. & l. cum allegas 15. Cod. de Usur.

Nec putes, pactum de pœna conventionali degenerare in pactum legis commissoriae, à nobis improbatum in cit. tract. de Pact. cap. 3. num. 152. Nam pactum legis commissoriae im-